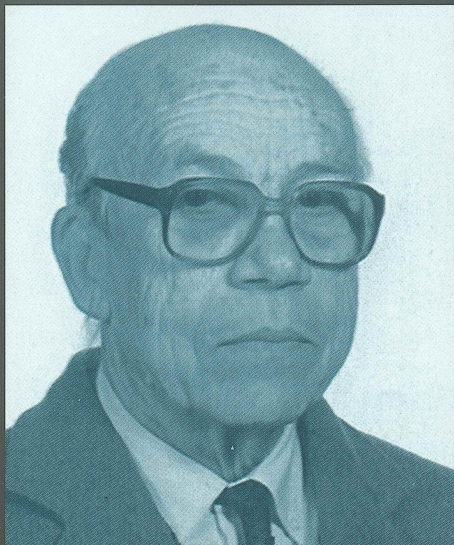

RETRAT

19

RETRAT

19

19A
△

PAU ROIG I ESTRADÉ

(1914-1994)

JOAN CALLEJÓN I CABRERA
i la col·laboració de
FRANCESC DE P. MESTRES I SOLER

RETRAT N. 19
PAU ROIG I ESTRADÉ
(1914-1994)
Joan Callejón i Cabrera,
i la col·laboració de Francesc Mestres

PRESENTACIÓ

El senyor Roig (per fer servir un vocabulari més domèstic i amb el qual solíem reconèixer-lo i anomenar-lo) fou un dels més eficients conservadors de l'imaginari local. Amb la seva meritòria obra va saber –i va aconseguir— fer passar a la memòria dels vilanovins i vilanovines una bona quantitat d'imatges, que era necessari que quedessin gravades en la memòria col·lectiva de la ciutat. Em sento, doncs, en el deure, un deure acceptat amb satisfacció, d'afegir el meu personal parer sobre el personatge "retratat". Un extraordinari exemple d'aquesta eficiència el tenim en la col·lecció de paisatges de les viles de la comarca que pintà per a la Sala de Comissions de

la casa de la vila. Una col·lecció on qualsevol pot contemplar i evocar com eren pels volts de la dècada dels cinquanta aquestes mateixes poblacions que avui encara habitem nosaltres. Una col·lecció i un espai on, representants d'aquestes mateixes viles retratades (menys alguna que, malauradament, se n'ha distanciat en la darrera reforma comarcal), avui encara continuen reunint-se per seguir treballant en l'inaturable dia a dia del desenvolupament comarcal. De Pau Roig, doncs, retindrem —retinc, entre d'altres— aquest servei fet a la memòria de la ciutat; un servei excel·lent, tant com d'altres serveis, ja que cadascú en el seu lloc —des del més humil al no tan humil— pot servir al col·lectiu de ciutadans: dels veïns, de l'entitat on milita, de l'afecció a la qual es dedica, etc. Però el senyor Roig, Pau Roig i Estradé, va servir a tothom fixant-nos un paisatge, el que ell va trobar durant la seva vida, perquè els seus descendents en tinguéssim memòria, i ja sabem que la memòria és l'únic que transcendeix en la vida dels humans. Mentre conserven, doncs, els paisatges pintats o dibuixats pel senyor Roig, aquella Vilanova, aquell camp del Garraf-Penedès de meitat del segle XX podran seguir vius entre els vilanovins i vilanovines.

Sixte Moral i Reixach
Abril de 2002

RETRAT DE PAU ROIG ESTRADÉ

v Dades personals i familiars w

El pintor i dibuixant Pau Roig i Estradé va néixer a Vilanova i la Geltrú al dia vint-i-quatre de gener del mil nou-cents catorze. Va néixer a la casa núm. 9 del carrer del Fossar Vell, que també tenia accés i sortida –no utilitzats– al carrer dels Corralets. El seu pare –de cal Vianda– es deia Pau Roig i Marich i la seva mare es deia Navidad Estradé i Mallafré. El pare era boter i administrador, alhora, de les quantioses finques que posseïa i que menaven diversos masovers. La mare –modista de soltera– es va dedicar, una vegada casada, a les feines pròpies de la llar.

La mare del nostre artista va morir quan en Pau tenia un any, al 1915. El pare va morir quan en Pau tenia setze anys, al 1930. Orfe, va viure amb la tia paterna Maria Roig i Marich, amb la qual va compartir la llar familiar fins que es va casar. Un cop mort el senyor Roig i Marich, es va presentar a Vilanova un suposat hereu legítim americà, parent dels Roig, que, amb l'ajuda d'un advocat i abusant de la inexperiència del jove fill orfe, es constituí en usurpador, amo i senyor de totes les terres que, fins aleshores, havia administrat el pare del futur artista.

Pau Roig i Estradé es va casar a l'any mil nou-cents quaranta-set –a trenta-tres anys d'edat– amb la vilanovina Maria Teresa Arbós i Arbós. Van tenir una única filla: la Maria Teresa Roig i Arbós.

Pau Roig i Estradé va morir a Vilanova i la Geltrú al vint d'octubre del mil nou-cents noranta-quatre, a l'edat de vuitanta anys. Va ser víctima de la malaltia de l'Alzheimer, que és la malaltia de l'oblit. Els papers, les carpetes, els resums de notícies i les informacions –fruit d'una llarga i pacient dedicació d'en Pau al llarg de la vida– van haver d'ésser rescabats per mans amoroses de la desmemòria de l'artista malalt, que ja no sabia ni coneixia el valor ni el sentit dels documents esmentats.

v Escola i treball w

Pau Roig i Estradé va ser alumne del col·legi de la Puríssima fins que va fer la primera comunió. Després, va ser alumne de l'escola que dirigia el senyor Sorní. També va freqüentar l'acadèmia Soler, on va iniciar estudis de tenidoria de llibres.

Acabada la guerra, treballà –primer– al sindicat i –després– al molí del Carbonell. A l'any cinquanta-dos o cinquanta-tres, entrà a Pinsos Dula. Sempre exercí la tasca general de comptable.

▼ Milícia i guerra civil w

Pau Roig i Estradé va ser de la lleva del trenta-cinc. Es va incorporar, però, a files a l'any mil nou-cents trenta-set pel motiu de ser orfe de pare i mare. Es va passar el temps de milícia i guerra a Guadalajara. Pertanyia a la 138 brigada mixta, 55è batalló, 2a companyia.

Tots els vilanovins de la lleva del trenta-cinc destinats a Guadalajara –entre els quals el Pau Roig– van retornar, sans i estalvis, a Vilanova al tretze d'abril del mil nou-cents trenta-nou, al cap de dotze dies de proclamada la victòria per part de la facció nacional de la contesa fratricida.

En el temps en què el Pau Roig va estar a Guadalajara, ultra dibuixar indrets i espais característics de la Alcarria, va fer –amb amics vilanovins– un diari que es deia *Hores*.

▼ Aprenent d'artista w

La segona dècada i la primera meitat de la tercera dècada del segle passat (s. XX) significaren per a Vilanova un esclat pictòric de primera magnitud representat en quatre figures cabdals: Joaquim Mir i Trinxet (1873-1940), Enric Cristòfol Ricart i Nin (1893-1960), Alexandre de Cabanyes i Marquès (1877-1972) i Martí Torrents i Brunet (1887-1977). Aquestes quatre figures capdavanteres mobilitzaren voluntats i aixecaren entusiasmes envers el fet cultural de l'expansió plàstica i catalitzaren a Vilanova una il·lusió sense precedents per la realització d'un art, que es vivia totalment com un producte espiritual.

En Pau Roig, als seus setze i disset anys, assistí a classe de pintura –a l'Escola Industrial de Vilanova– amb el mestre Alexandre de Cabanyes, que el va tenir en gran estima i consideració. Igualment, va assistir a classe de dibuix, a la mateixa institució, del mestre Martí Torrents, que, igualment, sentia per a en Pau una especial apreciació. Després, a divuit anys d'edat, en Pau freqüentà, diàriament, el taller de Joaquim Mir, a on va poder conquerir –entre la bellugadissa taca de colors– el distingit títol de deixeble del Mestre.

A la indiscutible vocació pictòrica i dibuixística d'en Pau Roig, s'uní una decidida voluntat d'aprofundir el misteri de l'ofici i, d'aquesta manera, quotidianament, amb el tracte d'en Mir, entrà a formar part de la petita comunitat d'amics que, a l'entorn de l'indiscutible colorista, formaren un cenacle d'aprenentatge i de bon lleure.

Prova d'aquesta intimitat foren les cartes que Mir envià a en Pau quan aquest estava mobilitzat a Guadalajara en temps de guerra. En transcrivim uns

fragments en els quals el Mestre esperona el deixeble com si es tractés de l'Apòstol de les epístoles. Diu així:

Molt estimat amic i deixeble: ... Et trobo molt enyoradís, cosa que et fa més mal que bé; creu-me, tira tota cosa massa afectiva i enristra el llapis i els pinzells i apreta fort; ja hi tornaràs, als plans i corriols de Vilanova, i, engrescat amb aquests erms i aspereses [de] que la sort t'ha deparat, ja veuràs que, algun dia, miraràs amb ver amor les obres fetes en dies de dolor, [de] com brillaran i, després, les guardaràs per a tota la vida amb una simpatia viva i que t'aconsello que t'aprofitis; i, com que de llapis i color ja en tens, fes tot el que l'inesperat et donarà, bo o dolent, que, a la fi, serà el teu art que camina al lloc a on ha d'anar. Amb això, vull dir que has de treballar sigui com sigui.

Com pots suposar, jo no paro mai: un quadre a la Foneria, de dos metres, la plaça del Mercat, Pont de la Pastera, la Masieta i notes i notetes i sempre treballant i passant la vida d'esveraments i tribulacions del normal. El Príncep de Vinebre Arraut pinta quadrets per a fer una exposició a l'Ateneu, diu que a cada quadre hi enganxarà un paperet. En Moya tremolant perquè no l'enganxin, l'Angrill ja t'escriu i adelanta, en Salvadoret (Masana) també i, ara, tu –encara que lluny– suposo que faràs el mateix, marcant també com si fossis amb nosaltres.

Rep de, bon amic, tots els meus saludos de tots, en Pep t'envia un petonet i, la dona, records i, jo, una estreta abraçada.

Signat: Joaquim Mir, Vilanova, 28 d'agost del 1937.

Es pot dir que Pau Roig –la carta ho palesa– va viure el caliu d'un grup d'artistes que, a l'entorn d'en Mir, s'afanyaren junts per a fer realitat l'obra d'art: pintura, dibuix, gravat, aquarel·la. El grup quedava constituït pels quatre grans pintors ja esmentats i per personatges que –amb més o menys disposició– maldaven per assolir el seu intent (Arraut, Moya, Ferrer Mascaró i d'altres) i, a més, els joves que, podem dir, enlluernats per l'esclat de color de la paleta del Mestre, anaven penetrant dins els envitricolls de la pintura a nivell de deixebles (Pau Roig, Marcià Angrill, Salvador Masana). Entre tots, crearen un món d'entesa amical i familiar que superà la mera relació del contacte del taller: s'identificaren en les circumstàncies existencials d'uns i d'altres i compartiren sentiments d'afecte humà i generositat amistosa.

▼ El definitiu mestratge d'en Mir w

L'artista en general –principalment, l'escriptor– es pregunta pel sentit definitiu de la seva obra. La Montserrat Roig, per exemple, sabia que la mentida, és a dir la literatura, és una autèntica droga. I, si ens falta, anem una mica penjats. En Pau Roig deia que l'exercici de la pintura i del dibuix no deixa de ser un vici que resulta difícil d'abandonar.

Pensem que aquest exercici freturós per la plasmació de l'obra és, en el Pau, un heretatge del Mestre Mir. El Mestre no veia altra cosa, en la seva vida, que treballar, que trescar, que omplir els moments e l'existència en la recreació de l'obra apassionada. En una altra carta del setembre del 1937, en Mir aconsella, insistent:

Treballar, vibrar, trempar fort; el temps meravellós i preciós no s'ha de perdre amb l'esquena encastada al rocam i l'esperit s'ha d'eleva més alt que els aeroplans. Més altes, són, les ales de l'esperit, i torno a dir-te que, un dia, contemplaràs, amb goig, tot el que, en moments de dolor, t'ofereixen. No facis cas de res i treballa, que el treball és la salvació del món i la pau.

En Pau Roig va modelar el seu esperit en els consells contundents del Mestre: va arribar a aprofitar tant el temps de l'ocupació que el va confondre amb un vici tolerant i tolerable. Si Suzanne Langer va dir que «la poesia és donar forma al sentiment de ser viu», el mateix podem dir de la tasca artística d'en Mir i d'en Pau Roig. La plasmació plàstica permanent els proporcionava la sensació viva i superior de la pròpia vida.

Aquest és el doble mestratge del gran colorista: introduir el deixeble en el complex coneixement de la pintura i l'exemple constant del lliurament total a la creació. Aquesta, és, la doble herència que va rebre, en Pau Roig: tècnica i voluntat.

▼ El llenguatge artístic d'en Pau Roig w

El llenguatge artístic d'en Pau Roig es manifesta bàsicament en el doble vessant de la pintura i del dibuix. La diferència entre l'una i l'altra manifestació és que la pintura fou de destinació pública i, en canvi, el dibuix fou gairebé per a ús i delectació del propi artista.

L'obra pictòrica d'en Pau Roig es troba, principalment, en col·leccions particulars i ofereix una temàtica de paisatge i de marina de Vilanova i de tot el que són els encontorns de Vilanova. Li agrada pintar, reiteradament –sense caure en repeticions maldestres–, l'ermita de Sant Joan, la vall de Canyelles i el port de la vila. Els seus colors no són luxuriants, es queden en els termes d'una realitat objectiva equilibrada i mesurada, i reflecteixen els blaus del cel i els verds de la natura amb simplicitat i sense exacerbació.

A la sala de Comissions de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, té exposats els quadres que representen els diferents pobles de la comarca del Penedès Marítim. Es van inaugurar a l'agost de l'any mil nou-cents cinquanta-dos. Signifiquen un moment representatiu i culminant de l'obra de l'artista. També, a l'església Arxiprestal de Sant Antoni Abat de la vila, té unes teles assemblades, darrere la imatge de la Verge, que representen, majestuosament, les muntanyes del Montserrat. Després de la mort de l'artista, ha entrat pintura

d'en Pau al Museu de la Fundació Balagueriana. Fora d'aquests indrets públics no hi ha més pintura d'en Pau Roig pregonament visible a l'ull de l'espectador.

▼ Els dibuixos de les masies i dels diversos elements de la fesomia vilatana w

En Pau Roig era un home essencialment metòdic, ordenat i compilador de les diverses manifestacions de la fesomia vilatana. Un home que volia conservar els

signes de la identitat col·lectiva que anaven perdent-se a poc a poc i inexorablement. Dibuixava portes, festejadors, panys, pedres, torratxes, gàrgoles, baranes i altres elements que constituïen i constitueixen la fesomia característica de la vila. Tot això ho dibuixava tan bon punt ho visualitzava i ho anava arxivant en carpetes que restaven a la seva biblioteca, sense mostrar-les al públic. És una part constitutiva de la seva faceta de dibuixant. La part que ha esdevingut més representativa d'aquesta faceta han estat els dibuixos de les masies de la comarca i, en menor importància, els dibuixos de les sínies del terme de la vila.

Per l'octubre del mil nou-cents noranta-vuit, el Cep i la Nansa Edicions i el Consell Comarcal del Garraf editen el primer llibre de les "Masies del Garraf – 1", amb cinquanta reproduccions que corresponen a masos de Vilanova i la Geltrú, Sitges, Sant Pere de Ribes, Cubelles, Canyelles i Olivella. Pel novembre del dos mil, surt la primera edició del segon llibre de les "Masies del Garraf – 2", tret a la llum per les mateixes anteriorment indicades institucions. Són quaranta-cinc reproduccions de masos corresponents a les viles de la comarca del Penedès Marítim ja assenyalades. Continuarà la publicació de dos llibres més per a assolir la xifra de més de dues-centes masies dibuixades pel Pau Roig. D'aquesta manera, s'aconsegueix donar difusió pública a una tasca silenciosa i amagada, fruit de la constància i tenacitat de l'artista que havia dedicat una munió de matins de diumenge a esbargir-se tot reproduint unes edificacions rurals que, de mica en mica, anaven desapareixent per la inevitable imposició de múltiples circumstàncies adverses.

EL PENEDÈS MARÍTIM I EL PINTOR PAU ROIG I ESTRADÉ

La comarca el cap de la qual és Vilanova i la Geltrú pot ésser designada amb dos noms ben diferenciats –el Garraf / el Penedès Marítim– que –encara que no s'exclouen– ofereixen visions, si no antagoniques, almenys força contrastades.

El Penedès Marítim ens parla d'un eix que va de mar a muntanya, deixant de banda el famós massís que cinglereja timbes damunt l'aigua sense ribes.

Aquest és un món obert, amb eixides esclarides, relativament lluny del monstre que, de sempre, ens neguiteja els camins. El Penedès Marítim pot ésser representat amb el doble símbol del cep i la nansa i, consegüentment, amb tota la riquesa cultural que cada un d'ambdós símbols significa.

Així, doncs, pel seu afaïonament geogràfic, Vilanova i la Geltrú ha afirmat, nodrint-les, una vocació agrícola i una vocació marinera. Tota la història econòmica de la vila, fins que es produeix el fenomen de la industrialització, queda polaritzada en aquests dos àmbits. Tots els moments de riquesa i d'esplendor –quan Vilanova era un empori de vi, quan tenia un puixant gremi de boters– obeeixen a la doble conformació de l'espai i, per tant, a un doble capteniment de l'home. Oficis, estris, llenguatge, construccions, organització, estructures, dignitat, festes, creences, costums, rebost, cuina, *el pensament, la llei, el fur*, en definitiva, tota la cultura material i tota la cultura immaterial, han anat, a torna jornals, en funció de la terra i dels terristes, de la mar i dels mariners.

La industrialització, que té les dates del seu procés d'assentament a la vila ben aclarides pels nostres conspicus estudiosos, ha estat un fet de positiva categoria, provocat, precisament, per la condició morfològica del nostre Penedès Marítim. Si el món, a l'ombra distant del Garraf, quedava simplement dividit entre *arrossegar l'arada* i *anar a la sirga* i entre els seus parcs anteriors i els seus mòdics derivats, era necessari que els vilanovins – penedesencs d'arran de mar– s'acuitessin a l'aventura de descobrir altres ribes i que es lliuressin a l'exercici de practicar un altre tipus d'activitats.

El pintor Pau Roig i Estradé, que tenia la casa pairal –topants de la Vilanova vella, pagesa i marinera– entre el carrer del Fossar-vell i el carrer dels Corralets, ha estimat –com pocs– aquest món de diversificada realitat. Del lent procés de composició i descomposició –i dels seus resultats– d'aquesta acomplerta i dual col·lectivitat n'han anat quedant marques, símbols, senyes, objectes, documents. En Pau Roig ha convertit tots aquests elements escadussers en vivències pròpies, en pretext de la seva equilibrada i assossegada passió.

Tot allò que té o pot tenir opció a una equivalència gràfica o plàstica amb valor de perdurabilitat en Pau Roig ho ha enregistrat acuradament. Parlar de la seva obra artística és fer menció de la seva encuriosida mirada, estesa per tot arreu: carrers, places, camins, cases, balcons, festejadors, panys, picadors, teulats, arbres, ermites, sínies, masies, llogarrets, muntanyoles, mar, barcases, port. La seva obra significa la recerca, pam a pam, de tot allò condicionat i donat per la llenca mediterrània del nostre Penedès Marítim.

També deixeble del cappare Joaquim Mir, ha heretat del mestre el ritme del color: en una duradora matinada de llum sense estridències, en una inacabable tarda d'encalmada besllum.

Si, adesiara, la glopada de l'aigua marina i la luxúria de Bacus poden tenir –en els nostres paratges– una correspondència plàstica arravatada i dionisiaca,

també existeixen les formes d'una sensibilitat equilibrada entre les exigències de la intel·ligència i els requeriments de la sensació. En Pau Roig, pictòricament parlant, si això és possible dir-ho, no es passa de la línia del color, de la ratlla del color. Aquesta és una dada material que s'ha d'utilitzar –sembla que digui l'artista– respectant l'energia o l'apassionament de l'objecte i deixant de banda la funció magnificada del pintor.

És d'aquesta manera com en Pau Roig *vol tornar a la vida allò que la vida ens ha donat*, segons diu un autor el nom del qual ara no m'abelleix esmentar. Perquè, en definitiva, en Pau Roig pretén que el nostre paisatge, el nostre Penedès Marítim –el seu ahir, el seu demà, la seva essència–, no esdevingui deshabitable per part dels mateixos penedesencs –de vora mar– que l'habitarem.

JCC / Vilanova, 27.07.1986.

v Pau Roig i Estradé: cabdal obra gràfica de denúncia i de nostàlgia w

La ciudad es viva y puede modificarse continuamente. Pero esta metamorfosis sólo es concebible como un desarrollo de su vida misma. Como todo organismo vivo, debe favorecer las posibilidades de adaptación, de readaptación a nuestras circunstancias, puesto que ya Darwin habló de que sólo sobreviven los que se adaptan. Pero, por lo mismo, debe rechazar toda intromisión de algo ajeno, de cualquier intento de modificación, de contención, y ya no diremos de mutilación, que venga dictado por finalidades ajenas al interés colectivo.
(Alexandre Cirici, en *Destruyen nuestra ciudad*)

Tout comprendre, c'est tout aimer.

A la Romània, el terme "urbs" –amb tota la seva derivació de significants– s'oposa al terme "rus" i als seus allargaments. El valor de la paraula "urbs" empara, per una banda, el conjunt espai-edificacions i, per altra, la població. En els seus orígens, els mots ciutat-ciudadà s'oposen a hostil, estranger i, també, a pelegrí, estrany, transeünt (o turista, si ara voleu). El valor primigeni del grup ciutat-ciudadà significa, nogensmenys, els drets que posseeixen els estadants d'un conjunt urbà determinat. Un autor clàssic ens diu, al respecte, que "els nostres avantpassats ens han lliurat, per al nostre comú usdefruit, la vida, el patrimoni, la llibertat i el títol de l'exercici de la ciutadania".

L'abast significatiu de "vila" es limitava, originàriament, al sentit de "residència fora de l'urbs".

Avui dia, les esmentades paraules "urbs/ciutat/vila" han perdut gairebé les seves connotacions etimològiques elementals i hom les empra en el llenguatge

usual –no pas en l'especialitat de la "ciència urbanística"– de forma indiscriminada i grollera.

A la llum d'aquestes esquematitzacions generals, es podria fornir un qüestionari –arrodonit amb el concurs desinteressat de tots– sobre la base concreta i complexa de Vilanova i la Geltrú. Arrisco aquests primers punts:

- a) Els problemes urbans –espais, edificis, estructures– de Vilanova pertanyen a tota la població, no a una plutocràcia de cacics mercadejadors del sòl i de l'aire; succeeix així realment?
- b) Existeixen elements hostils –capriciosos, insolents, insolidaris– dins de la ciutat? ¿Tenim l'enemic intramurs? ¿Coneix, cadascun dels ciutadans, la tira elemental dels drets i dels deures, procurada per una educació cívica –ni díscola, ni baladrera– adient?
- c) ¿La vila resulta tan sols una residència-dormitori, que oblida el fet comunitari i es converteix en una selva d'interessos de grup, en una fàbrica de negocis barroers, en una plataforma d'especulacions?

La llista d'interrogants i de qüestions pot tenir continuació si hom visita, a la sala de la Biblioteca-Museu Balaguer, l'exposició de dibuixos de temàtica vilanovina –urbana i suburbana– de l'artista local Pau Roig i Estradé.

Tinguem en compte que la necessitat d'aquesta exposició, patrocinada pel primer Centre cultural de la vila, ha estat suggerida i recomanada pels membres –diplomats o no– de la important i recent Setmana de l'Urbanisme a Vilanova.

L'obra que presenta el nostre expositor ofereix dos nivells de consideració: el formal o estètic i el documental o cívic, que, subtilment, es corresponen.

Es produeix una harmoniosa convergència de les facultats de la visió i de la traducció espontània d'aquesta visió –ull i mà de l'artista– sobre el nítid paper solcat pel llapis plom. El resultat és un producte estètic d'absoluta seguretat i fermesa, evocador d'una realitat copsada i recreada dins les coordenades d'un ambient exacte i precís.

Si, aquesta vegada, en Pau Roig ha anat a la recerca de les sínies de l'entorn –un petit pulmó de la ciutat i una providència d'abastament vitamínic a extingir a termini breu–, no s'ha limitat a la reproducció acadèmica de l'arquitectura externa de l'alberg dels hortolans, sinó que ha volgut captar –també– tot el medi natural indefugible: vegetació, verdures, camins, horitzó i, sobretot, els arbres específics i particularitzats.

El dibuix, pulcre i fidel, té la vibració serena del respir assossegat del temps i de la vida; ultrapassa la perfecció de la còpia i reflecteix la consistència inefable de la resplendor –recòndita i vertadera– de la realitat.

Aquest alt i mantingut nivell de creació estètica –indiscutible, al meu entendre– converteix automàticament el nostre artista en un executor de realitzacions formals de pregona incidència i projecció cíviques.

El resultat de la relació natural ciutat-ciudadà –o viceversa– s’insereix en la línia equilibrada entre el respecte pel patrimoni de la tradició i entre la racional estructuració de les necessitats –pròximament o remota– imminents.

La ciutat no ha d’ésser objecte de sacralització ni de menysteniment –la sempre enutjosa ambigüitat extremista– i el ciudadà –per damunt, àdhuc, de circumstàncies històriques excepcionals– ha de conscienciar-se profundament per a no arraconar el títol de ciutadania, que els avantpassats li han atorgat de forma irreversible.

A la ciutat –es fa necessària la constatació– hi ha, també, el risc de confondre moviment-manipulació-poder-influència amb l’exacte i racional servei a la comunitat.

¿És possible que la tasca d’un artista isolat –no, precisament, exponent de l’art engatjat– pugui esdevenir denúncia –defugint paraules inútils i signatures al peu de missives– contra les mancances d’ordre ideal i d’estructura coherent respecte al cos viu de la ciutat?

Aquí tenim l’obra d’en Pau Roig que actua com un document insubornable davant de la inèrcia de les retòriques florides. Al marge de qualsevulla versió que es pugui donar del destí definitiu de la ciutat, restaran sempre els dibuixos de la referència vilatana com a instrument delator de les mutilacions innecessàries contra els drets significatius d’una col·lectivitat.

En Pau Roig reflecteix la imatge de l’artista perseguit per una sensació: la del temor de perdre la morfologia característica del nostre conjunt urbà –les formes són la vida de l’esperit!– i que quedin anorreades les condicions habitables de la pròpia ciutat. Ell no fa referència expressa als tripijocs del desinterès comunal, però sí que ens descriu, gràficament, les raons d’un cert equilibri ecològic entre la ciutat i el seu cinturó d’hortes i sinies. Assenyala els termes suburbans o de pre-ruralia amenaçats de mort i ningú no sap si substituïts per xemeneies i crematoris de planificació contaminant.

L’obra d’en Pau Roig –fruit de la seva passió personal per la ciutat autèntica– presenta la decantació dels valors de la civilitat: una atenció al primitiu arranjament urbà –assenyat i coherent– i una denúncia, de retruc, contra la metamorfosi descabdellada al ritme fictici d’un desenvolupament que margina l’harmonia de la pròpia història i de les necessitats del conjunt.

Instal·lat amb modèstia sobre el prestigi de la seva obra personal, lluny del laberint d’embolics legalistes i burocràtics, esperonat tan sols per l’amor i servei a la veritat –que sempre sura, diuen els nins–, l’artista Pau Roig, vinculat inexorablement als encants de la seva terra nadiua, incipientment malmesa,

adreça la seva obra gràfica –de denúncia i de nostàlgia– a la consideració de la nostra societat.

Aquesta obra d'en Pau Roig exigeix per part de la ciutat una reacció que ens garanteixi, a tots, no sols la perpetuïtat d'un record, sinó l'estructuració i la construcció acurada de les relacions vitals del joc coordinat entre passat, present i futur.

JCC / La Geltrú, 04.04.1976.

v Pau Roig a la recerca del paisatge perdurable w

Planyo an aquells que fan massa cas de quant passatgeres són les coses, i s'enfonsen en la consideració del no res d'aquest món; perquè els homes precisament hi són vinguts per fer etern allò que és passatger, cosa que sols podem aconseguir sabent estimar degudament l'un i l'altre.
(Pensaments de Goethe / traducció de Joan Maragall)

Els elements de l'entorn de l'home –arbres, pedres, sol, muntanyes, habitacles– poden ésser utilitzats, amb una determinada i puntual significació, com a símbol o vehicle de deslliurament o poden ésser assumits i interpretats sense fugir dels límits de la seva real dimensió.

Els fragments de paisatge que utilitzen els mestres dels primitius segles obscurs i els paisatges dels mestres turbulents de totes les èpoques –inconscientment, uns i altres volen ésser, tal volta, destructors de les meravelles de la natura– responen a la primera interpretació; quan es produeix la florida dels burgs i quan l'esclat de la burgesia imposa, implacablement, la seva dominació, aleshores –seguint la segona tendència–, sorgeix el pintor que intenta la reproducció fidel de les experiències visuals: que donen a la seva clientela una referència exacta de llur situació espacial.

Aquest pintor –veritable artífex de l'art del paisatge–, enyoradís del vell jardí perdut i constructor amorosit de les tanques del bocí que ens en queda encara en usdefruit, amatent a la realitat objectiva de cada signe extern de la natura, bocabadat, lúcida, freturós, inspirat i posseït, emotiu i serè –tot alhora–, porta a terme una acció d'amor universal vers cada element constitutiu del redós –bri d'herba, fulles, camins, rius, horitzó– que hi ha als encontorns de les ciutats.

Es podria fer, tal vegada, una història del paisatge local de Vilanova i dels seus pintors. Uns trets hi serien comuns i d'altres exclusius i característics a cada artista. Esbrinar el sentit de cada interpretació plàstica fóra conèixer la sensibilitat de cada protagonista. Igualment: la coneixença de les capacitats personals de cada realitzador conduiria a la descoberta peculiar de la seva visió. Hi són, efectivament, implicades una incitació i una resposta.

Ens interessa ara –fet aquest llarg preàmbul– apropar-nos teòricament a la mútua incidència entre l'artista Pau Roig i el paisatge vilanoví. Diria que en Pau Roig és un pintor esperonat –des de fa temps, des de sempre– per la consciència que el nostre paisatge i la nostra peculiaritat es deterioren de forma progressiva i irremeiable. Per altra banda, caldria dir que en Pau Roig, per circumstàncies ambientals, ha viscut –ja des d'infant– una clara vinculació amb els seus ascendents seculars: per mitjà de documents familiars, ha conegut –de forma directa, sense intervencions estranyes– la història local i el seu desenvolupament. Sap que vinyes, els ceps, el raïm, els marges, la terra resseca, les bótes, les eines, les veles, el tràfec, les torratxes, el mar i l'enyor són a la base del seu petit *entourage*. Tot això –arrelat en l'equilibri d'un home sa, exquisit, ordenat i treballador– ha fruitat en un traç de dibuix i en una simfonia de colors, que no volen ésser altra cosa que una fidelitat i un homenatge al seu país, a la seva terra, a la idiosincràsia històrica dels seus conciutadans.

No es tracta que el nostre artista vulgui deturar el curs del temps. Ell vol fixar la bellesa de cada moment i vol remarcar la vinculació raonable entre el passat i el present. Si es produïa una ruptura entre aquests dos termes, la nostra identificació esdevindria impossible. La seva consciència que el nostre burg i el seu entorn es malmeten el converteix en una consciència estètica activa i interpretativa d'allò que encara ens n'ha arribat.

Per a comprendre l'obra artística d'en Pau Roig, cal conèixer el cúmul de dades locals que hi ha al seu darrere: el seu arxiu, les seves memòries, els seus llibres d'exemplar únic, el seu contacte permanent amb un passat condicionant, les seves carpetes amb dibuixos de panys i picadors, de finestres i festejadors, de portalades i casals.

Pau Roig –sensible i silenciosa vocació de recercador– recupera, per a tots, els fragments de paisatge –urbà i camperol– amb el qual ha viscut en comunió des de sempre i que li ha donat el sentit exacte de la seva –i de la nostra– mesura humana.

Per a realitzar aquesta tasca constructiva, es necessita no un còmode distanciament, sinó un amor veritable. Aquest amor –assenyat i circumscrit– és la característica definidora del ver artista "local" respecte a l'artista que es podria dir "cosmopolita".

Concretament, en Pau Roig sintetitza i recupera per sempre, en la seva obra, el nostre paisatge: amb totes les qualitats inherents de llum, de tebior, de contrast, d'assossec i calma, de suavitat i gràcia. Aconsegueix, d'aquesta forma, un equilibri perfecte entre tema, visió i tècnica.

Pensem que una exposició és un "moment" d'una quinzena de dies, però en ella s'hi amaguen i hi traspuen –ahora– tot un ésser, tot un esforç i una il·lusió vitals. En l'obra d'en Pau Roig, això no és altra cosa que la mateixa entitat de la nostra terra i dels seus homes.

JCC / La Geltrú, 20.10.1974.

RECORDS D'INFANTESA

Fer simplement ninots a l'escola en lloc de complir amb el deure i amb la disciplina ha estat, moltes vegades, repetit. Un reduïssim grupet actuava així a l'Escola de la Rambla, a part que en el programa d'aquell centre ja hi havia classes de dibuix "lineal" i "artístic".

Parlo de la primèria de la dècada dels anys vint. El "corrector" Palmeta (Salvador Mestres), el Serra (Briones) i el Roig (Pau) intercanviàvem, constantment i de forma clandestina, l'obra acabada de fer. El Palmeta em donava uns dibuixos que semblaven sortits del setmanari infantil i tan popular aleshores, "En Patufet". El Serra s'inspirava en aquelles diades tradicionals a la vila, de les carotes de Carnaval, dels manaies de la Geltrú, el gegant de la porra que sortia per Corpus, o la castanyera arrupida pels voltants de Tots Sants, o el dimoni dels Pastorets. Els meus eren més escassos i de *poca monta*. Puc justificar-me que, dels tres futurs artistes, jo era el més jove; solament em limitava a interpretar aquells bucòlics paisatges o un "cap d'estudi" d'un pagès amb barretina i copiat d'una vella "Ilustración Española".

La primera florida de l'obra d'aquells aprenents d'artista començà amb Salvador Mestres Palmeta, amb caricatures de futbolistes locals que actuaven al famós primer equip de l'Associació d'Alumnes Obrers, publicades al setmanari "Vilanova Esportiva" i a "Sportives". El segon, Pere Serra Briones, amb caricatures de personatges vilanovins en una exposició col·lectiva celebrada al local de l'Orfeó Vilanoví, i Pau Roig Estradé, més endavant, amb Serra Briones, exposa una mica de cada cosa, bodegó, paisatge i retrat, al Casal de la Congregació Mariana instal·lat a l'antiga casa del Marquès de Samà al carrer Major.

D'aquestes mostres en tenim, ara, a l'exposició antològica instal·lada al mateix local, que, fa més de mig segle, foren premeditades.

Al llarg de la vida de l'Escola del Sr. Vicenç Sorní i en èpoques diverses, altres joves han seguit, també, l'estudi de les Belles Arts. Que sapiguem, són els companys i amics Ramon Bernadó i Massó, artista pintor notable, i Josep M. Rosselló Pedrola, especialitzat en nogalines i treballador infatigable.

Tots han volgut acudir a la trobada d'aquesta Exposició-homenatge.

Pau Roig Estradé

▼ L'obra de Pau Roig Estradé a través de la premsa Barcelonina w

“En tota l'obra de Pau Roig, a més de la seva qualitat artística, batega un amor insubornable per la terra que el veié néixer. El seu cavallet solca fort en el sòl matern, com les mateixes arrels dels arbres que figuren en els seus equilibrats i elegants paisatges. Si, algun dia, es comença a parlar d'una escola del Penedès –que Mir i Alexandre de Cabanyes inspiraren–, el nom del pintor Pau Roig i Estradé hi tindrà un lloc amb tots els honors i atributs de jerarquia.”

“DESTINO”

“La seva afecció pel camp i la personal dedicació a l'art l'han portat a caminar per la contrada de Vilanova i a trobar-hi, en l'observació atenta del paisatge, un motiu de delectació i també un motiu d'estudi artístic. Les masies són part integrant d'aquest paisatge, són elements que, sota el punt de vista plàstic, estan, extraordinàriament, lligats a la terra. Però, al mateix temps, són elements de la vida humana, lligats al país i a la història. Roig Estradé no s'ha limitat a l'estudi formal i arquitectònic de les masies i la seva relació amb el paisatge, sinó que n'ha emprès, també, un estudi històric, documental i llegendari. Avui, es posa, a la consideració del públic, el fruit de la primera part del treball realitzat: els dibuixos, no tots –n'ha fet més de dos-cents–, de les masies de la nostra encontrada.”

Del catàleg d'una exposició celebrada al
Centre d'Estudis de la Biblioteca Balaguer,
pel mes de març del 1970

“Adscrit a la tradició paisatgista vilanovina de signe neoimpressionista (...), traient-ne els màxims avantatges. Usa de les aigües en primer terme, dels efectes dels consegüents reflexos, i exalta el cromatisme en tonalitats calentes.”

ALBERT DEL CASTILLO

“El paisatge autòcton, inserit en la formació neoimpressionista que tantes obres mestres ha donat a la pintura catalana del primer terç de segle, troba, en Roig i Estradé, una dedicació apassionada i summament eficaç. La seva obra agrupa un repertori valuós, característic de la seva peculiar manera, que tendeix a captar, amb retina objectiva, la capacitat climàtica i lluminosa de l'accident geogràfic. Pintura serena, equilibrada i plàcida, la característica de la qual no exclou la fortalesa en la pinzellada i la brillantor de la paleta, sempre ben ordenada en el joc tonal de suaus i fresques matisacions.”

Nuestros Artistas
**Exposición de pinturas de P. Roig Estradé en la Pinacoteca de
Barcelona**
(del 17 al 30 de enero)

Nos complacemos en publicar diversas críticas a dicha exposición, aparecidas en la prensa barcelonesa o comentadas por las emisoras de la Ciudad Condal, que evidencian, una vez más, la altura alcanzada, en el arte pictórico, por nuestro colaborador Pablo Roig Estradé. Si, algún día –como dice Destino–, se habla de una escuela del Panadés, que Mir y Cabanyes inspiraron, el nombre de Pablo Roig figurará en ella con todos los honores y atributos de jerarquía.

“En «La Pinacoteca», expone Roig Estradé; la intencionalidad de su pintura descubre al que, sin duda, se trata de su maestro: Alejandro de Cabanyes. No se dice esto en su demérito; muy al contrario, como elogio; al igual que el gran pintor de Villanueva sabe recoger, en sus lienzos, la desplegada hermosura de los amaneceres en el puerto; las barcas, entre los cendales de la niebla; la intensidad de los reflejos, en las aguas portuarias; si la serie portuaria es la más importante, señalo, con especial gusto, sus paisajes, como esa sinfonía de verdes de «Viladellops», la suavidad de su pincelada en «Otoño», la riqueza de sus azules en «Riberas del Foix».

Con Roig Estradé, se demuestra que el impresionismo sigue vigente en las inquietudes estéticas de nuestros artistas.”

Radio Nacional de Barcelona, 19 de enero,
y “Solidaridad Nacional”, 21 de enero, Rafael Manzano

«Roig Estradé y sus paisajes y marinas en “La Pinacoteca”.

Roig Estradé, pintor de Villanueva, siente hondamente el Mediterráneo. Su luz, su cielo. Sus estructuras geográficas, sus costas, sus aguas remansadas y transparentes.

La obra de Roig puede ser más que eso: Mediterránea.

Pinta cara al natural y capta del paisaje unas versiones fidedignas, serenas e intensamente emocionadas.

Paz.

Remanso para el espíritu, al par que joyante alegría y optimismo, trasciende de los paisajes de mar y tierra del pintor villanovés. Discípulo de Mir y Cabanyes, supo asimilar inteligentemente las enseñanzas de los maestros y sigue idéntico camino de honradez y fidelidad a un concepto que, desde los primeros tiempos, le acreditó como de pintor seguro, firme en su voluntad vocacional.

La gama cromática es limpia y clara.

El toque suelto, pujado y sensible, con el cual consigue, por superposición tonal, unas valoraciones ágiles, claramente explicadas, del tema. Roig Estradé juega con la luz y el matiz, alcanzando una expresión emocionada y directa. Después de cuatro años de ausencia de nuestras galerías, se evidencia, notablemente, un progreso que sitúa al pintor en uno de los momentos más felices de su carrera artística.»

Radio Barcelona, 24 de enero, Lina Font

«El paisajismo autóctono, inserto en la formación neoimpresionista que tantas obras maestras ha dado a la pintura catalana del primer tercio de siglo, halla,

en Roig Estradé, una dedicación apasionada y sumamente eficaz. Su muestra de "La Pinacoteca" agrupa un repertorio valioso, característico de su peculiar manera, tendente a captar, con retina objetiva, la fugacidad climática y lumínica del accidente geográfico. Pintura serena, equilibrada y plácida, al característica no excluye el brío en la pincelada y la brillantez de la paleta, siempre bien ordenada en un juego tonal de suaves y frescas matizaciones.»

"El Correo Catalán", 7 de febrero, A. Marsá

«Pablo Roig Estradé es uno de los más positivos valores del grupo pictórico villanovés actual. Recientemente, nos ofreció su bagaje artístico compuesto de 23 pinturas, todas ellas de marinas y paisajes del Panadés. La luz brillante, las coloraciones vivas de esa región que Joaquín Mir captó con apasionado lirismo encuentran, en la paleta de Roig Estradé, a un continuador sensible y entusiasta.

La elección de temas, consignada en el catálogo de su última exposición de "La Pinacoteca", nos conduce de la mano hacia aquellas tierras de adopción de nuestro inolvidable y querido amigo José María Junoy: playa, puerto de Vilanova, Garraf, Castellet, Rocacrespa, camino de Clariana, la riera, Cunit, "Mas Guineu", "Sínia Sidós"...

En toda la obra de Pablo Roig Estradé, además de su calidad artística, palpita un amor insobornable por la tierra que le vio nacer. Su caballete penetra y cala hondo en el suelo materno, como las mismas raíces de los árboles que amueblan sus equilibrados y elegantes paisajes.

Si, algún día, se empieza a hablar de una escuela del Panadés –que Mir y Alejandro de Cabanyes inspiraron–, el nombre del joven pintor Pablo Roig Estradé figurará en ella con todos los honores y atributos de jerarquía.»

"Destino", 7 de febrero, A.

«Tanquem el parèntesi i salutem la precisió i la qualitat amb què Miquel Arimany "salva en vers" els nostres amenaçats paisatges, tal com un altre tossut, Pau Roig Estradé, "salva en dibuix" les masies i el paisatge del Garraf. ¿Quants anys fa que Pau Roig es dedica a aquesta tasca, feta amb aquesta refinada forma de la tossuderia que és la humilitat? Ara, exposa, al Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú, 208 dibuixos al llapis plom, però ha dibuixat més de sis-centes masies. Quin altre exemple de tenacitat! Aquestes vocacions, típicament catalanes, no solen merèixer medalles, ni tan sols arriben a un coneixement prou públic. Els qui tenim la sort d'ésser llegits tenim el deure de cridar l'atenció sobre aquests compatriotes que s'entossudeixen a foradar la pedra de la indiferència amb l'aigua constant i silenciosa de la seva fe. Treballen per a tots i, sense gaire publicitat, fan molta –el mot és inventat, però significatiu– "poblicitat"...»

Josep M. Espinàs, "Avui"

v Pau Roig i Estradé a la recerca del mas perdut w

Pau Roig i Estradé és un pintor i dibuixant vilanoví que, a totes hores, us acollirà a casa seva amb un somriure franc als llavis. I vosaltres, tot recorrent les seves col·leccions tan ben ordenades, la seva llibreria tan ben afilerada, els lloms de les seves carpetes tan ben plegades, en traureu, ben segur, la mateixa deducció que jo en vaig treure: en Pau Roig és un artista situat a les antípodes de la bohèmia, tant de la daurada com de l'altra. Tot hi respira ordre, claredat i pregon amor al producte de les seves recerques, que són les col·leccions sobre temes vilanovins i comarcals.

Com a artista vilanoví, no cal ni esmentar quins foren els seus mestres, els qui guiaren les seves primeres passes i acompanyaren la seva mà des dels primers traços de llapis: Alexandre de Cabanyes, Enric C. Ricart i Joaquim Mir. D'ells, es confessa deixeble, ells foren qui desvetllaren les seves dots naturals per al dibuix i per al color.

Ultra la seva vocació artística, podreu comprovar, a casa seva, la importància de les seves col·leccions. La premsa vilanovina, els setmanaris antics, els programes de festes i carnivals, tot ho trobareu, acuradament, arxivat, tot plegat constitueix un exemple d'ordre i d'harmonia.

Voldria, a més, esmentar, particularment, una faceta del seu art del dibuix. Pau Roig es va dedicar durant anys i anys a anar recorrent la nostra comarca, Vilanova, Sant Pere de Ribes, Cubelles, Sitges, a peu, amb carro o amb moto, amb la carpeta a la motxilla. Producte d'aquestes incursions són els dibuixos de centenars de masies, ermites, paisatges de rieres, de vinyes i boscos, de fondos i marges. Tota la nostra comarca ha passat per la retina de Pau Roig i ha estat plasmada per ell damunt del paper. Moltes d'aquestes masies i finques han estat, més tard, objecte de reformes i especulacions financeres que les han malmenat i han desvirtuat el seu caràcter. Per això, les seves col·leccions, a més de la vàlua artística, tenen un valor de document de geografia local annex a l'artístic.

És per això, que cal remerciat Pau Roig i Estradé per les seves caminades i incursions, vencent malfiances de masovers i lladrucs de gossos, suspicàcies de propietaris i tafaneries de veïns. Les seves carpetes contenen, convenientment ordenats, els tresors de la nostra geografia rural i marinera.

Jacint Picas, d'"El Eco de Sitges"

v Pau Roig i Estradé, explorador de la natura w

"Parlem-ne; parlem un xic de les masies, de les mulasses, de les pioles i fins de les barraques de pedra seca de prehistòrica inspiració. És dolorós contemplar

algunes d'aquestes que s'han fet noves i altres que s'han restaurat." Així començava, al segon número de la gran Themis" (al 1915!), la filípica que Enric-Cristòfol Ricart adreçava als qui, seduïts pel "modernisme moderníssim" del seu títol, tenien la culpa, al seu veure, que "el benestar que abans es disfrutava anant a casa vostra es converteixi en un malestar indefinit". I tot perquè "Per a anar quinze dies a fora i sentir-vos rodejats d'un convencional luxe, destruïu l'obra de diverses generacions, i no ho feu per comoditat vostra, no, ho feu així perquè penseu que, a ciutat, ho fan i perquè creieu que allò aparenta, que així s'hi veuen més els cabals que hi heu esmerçat".

Si aquella gran generació d'artistes que fou la noucentista dedicà tantes exclamacions en benefici de la conservació del patrimoni arquitectònic devia ser, primerament, perquè s'hi devien creure en deure i, segonament, perquè devien tenir creença que la seva actuació pública tindria incidència en el comportament ciutadà i que se'n derivaria una millor conservació del patrimoni cultural. Al primer cop d'ull, no sembla que els esforços per a dignificar l'entorn urbà d'aquella generació –que comptava amb un arquitecte tan ponderat com J.-F. Ràfols– haguessin tingut l'èxit que la generositat que els movia es mereixia. I, tanmateix, el seu exemple es féu perdurable.

Vet aquí, en una Vilanova que ja és una altra, la perseverança d'homes com l'artista Pau Roig i Estradé. No hi ha lloc, ara, per a les prèdiques. Fins a no fa gaire, tampoc tribunes públiques. I, malgrat això, homes sensibles com Pau Roig i Estradé han anat perseverant a recollir –d'un en un, d'hora en hora– el testimoni d'altres temps en el nostre entorn. Calladament, tenaçment, han dut a terme una tasca impagable que mereixeria el reconeixement de tots els vilanovins d'avui i de demà.

Allò que denunciava el jove Ricart era la destrucció de l'arquitectura popular en nom de la funcionalitat, del mal gust, de la comoditat, de la barbàrie. Tants anys després, Pau Roig se n'ha fet càrrec i, sense més escarafalls, ens ha deixat testimoni d'allò que, en perill de destrucció immediata, acredita el pòsit dels anys en les més variades formes, a peu de carrer. Ricart s'adreçava als propietaris rurals que no es feien dignes conservadors d'un llegat que mereixia –i que mereix– estima. Pau Roig més s'ha estimat de treballar que no pas de córrer el risc de predicar en el desert. Si Ricart partia de la sensació que s'estava deteriorant un patrimoni que, en essència, no sofriria increments notables, Pau Roig ha viscut i patit el temps del desequilibri entre l'home i el seu entorn –urbà o natural–. Milers i milers de noves construccions s'han fos, en els darrers anys, amb el vell paisatge. Aquella natura humanitzada pel pagès d'antany ha recuperat els seus impulsos i ha germinat salvatgement, entre el plàstic i l'incendi forestal, en una degradació constant d'aquell idil·li incontaminat del carboner i el llenyataire amb el bosc, del masover amb el conreu que ha pogut anar arrabassant a les inclemències.

És perquè l'artista ha percebut les conseqüències catastròfiques de la desharmonia actual entre home i paisatge, que Pau Roig i Estradé ha voltat els termes de la nostra comarca amb el llapis plom a la butxaca. De resultes de les

seves innumerables tresqueres, centenars i centenars de dibuixos de masies dins el paisatge d'entre els quals els dos-cents vuit que, en homenatge, avui, el Museu Víctor Balaguer presenta.

"Masies i paisatge". L'una cosa no pot anar pas deslligada de l'altra. Perquè Roig i Estradé no és solament l'"excursionista científic" preocupat per la conservació de la memòria, ans, sobretot, l'artista impressionat per la naturalesa vegetal, per l'orografia on se sosté la vida. Hereu dels noucentistes, el seu esforç per a preservar la memòria de petges humanes en el nostre món immediat ha estat, enormement, meritori. Però, a més de l'esforç ordenador –codificador–, Pau Roig i Estradé ha sentit la pruija de l'exploració dels orígens. Ciutadà, no ha temut l'agressió del desconegut, del que és silvestre, de les formigues i els coleòpters que incomoden el bon burgès, i s'ha disposat a entreveure, dins la vegetació, les presències del conquistador: les masies, algunes del tot feréstegues, voltades de misteri, de silencis pregons.

L'elecció de tema, en l'artista, mai no resulta casual. Si ens preguntàvem per què masies dins la vegetació en temps de deshabitatge creixent dels camperols professionals, de destrucció imparable de marges i mulasses, d'abandó de feixes penjades en el coster, d'urbanització campi-qui-pugui dels espais forestals i del mossec incessant dels picapedrers, ens trobaríem, segurament, amb la nostàlgia com a incitador. Amb la pintura com a escapatòria, contra la deshumanitzada contemporaneïtat, el clam solitari de l'artista i la literatura. Perquè els dibuixos de masies de Pau Roig i Estradé insinuen sempre els ecos d'alguna tragèdia: són l'epicentre d'algun conflicte bròfec que ens han transmès gasetilles de periòdic local i qui sap si romanços anònims o temences d'àvia, a la vora del foc... Els sots feréstecs, les aventures de la carlinada en les torres de defensa, els somnis d'esperits volàtils que vagaregen en un paisatge boirós i gris. "El Clot dels Frares", al voltant del qual l'eixelebrat món modern va construir un autòdrom per on van perseguir-se "De Dion Bouton", és, tal vegada, la masia més explícita de la desolació de l'antic món rural. O Solers, convertit en sala de joc. De tant en tant, els pins, la taca de fulla espessa; tothora, l'atzavara. Quan floreix, l'atzavara ens anuncia, gloriosament, la seva mort: piramidal i resistent a la crisi del sòl desagraït, immigrada dels tròpics. Perquè, al capdavall, la vida recomença si hi ha l'esperit que Pau Roig i Estradé, l'artista, ha pogut transmetre'ns: com un tresor d'anys i més anys d'explorar, tenaçment, la nostra natura, el nostre paisatge. Perquè, gràcies a aquesta col·lecció de dibuixos de Pau Roig i Estradé, reviu la història en les històries.

Oriol Pi de Cabanyes

Arte y artistas **Roig Estradé y las masías**

La masía como tema de una exposición de dibujos. Eso, por lo menos, es lo que puede colegirse del certamen que ha organizado el Centro de Estudios de la Biblioteca-Museo Balaguer para dar a conocer las obras de uno de sus afiliados,

el pintor Pablo Roig Estradé. La apertura de dicha exposición estuvo precedida por un acto académico en el que intervino el presidente del Centro de Estudios, señor Puig Rovira, leyendo luego un ensayo acerca del pintor Roig Estradé el presidente de la Sección de Historia del Centro de Estudios, señor Orriols.

El tema de las masías me interesa. Particularmente me interesa. No me atrevo a generalizar, porque ignoro las opiniones que puede tener una mayoría de nuestros conciudadanos con respecto al asunto. Nuestros conciudadanos opinan con gran facilidad sobre las canciones que interpreta Julio Iglesias, sobre el fútbol nacional, las películas que dan por TVE..., pero se abstienen, casi en absoluto, de formar juicios con respecto a las masías.

De todas formas, a mí me atraen (quiero decir las masías). Tal vez porque mis antepasados fueron payeses. Acaso porque la masía es un habitáculo humano que tiende a desaparecer del mapa o, por lo menos, que ve sensiblemente reducido el ámbito de su influencia.

Con todo este proceso de la llamada "revolución industrial" –cuya eficacia no discuto–, la Cataluña agrícola y ganadera está perdiendo terreno. Supongo que, en otras latitudes, debe ocurrir, más o menos, lo mismo. Pero lo cierto es que cada día tenemos más masías abandonadas, más terrenos baldíos o mal cuidados. La gente deserta del campo. Frente a la complejidad de la vida rural y las numerosas dificultades que plantea, muchos prefieren la innegable garantía de un sueldo concreto, un horario estable, una labor específica, un puesto fijo...

Se trata de detalles dignos de atención, de un valor indudable cara a la posteridad. Supongo que, con el paso de los años, una masía bien conservada será algo codiciado. Se citan ya por ahí casos de desapariciones lamentables, destrucciones de viejas "cases pairals", que representaban un jalón de valor inapreciable dentro de la pequeña historia del país, ésa que se escribe trabajando silenciosamente, discretamente.

Uno de los autores que han escrito cosas más interesantes sobre masías ha sido el señor Joaquim de Camps y Arboix, quien, en su libro "La masia catalana" –el cual, con la venia, me atrevo a calificar de básico–, nos ofrece una visión muy certera, completa y profunda, no sólo acerca de la masía en su aspecto arquitectónico, sino en torno al papel asumido por ésta en el desenvolvimiento de nuestros pueblos.

Precisamente, el libro de Camps y Arboix es, a su vez, compendio de dibujos sobre masías, ya que reproduce trabajos de los artistas M. Bas, M. Rius, Joaquim Vilaplana, V. Puntí, F. Mestres, A. Avellaneda, F. Vidal Palmada, etc. Según mis modestas averiguaciones particulares, los ilustres artistas ampurdaneses Bech de Careda y Ramón Reig fueron sendos enamorados de la temática brindada por las masías del "palau del vent". Y lo propio puede afirmarse de Dionís Baixeras con respecto al Montseny.

La masía ha salido perjudicada con este fenómeno. Los “desertores del arado” constituyen una realidad inapelable.

Arquitectónicamente hablando, las casas de payés de nuestras comarcas tienen un atractivo menos considerable que las de otras zonas del país, salvando las excepciones que son de ritual. Es un hecho que puede comprobarse viajando. Pero, no por ello, dejan de poseer sus encantos, no sólo en lo que concierne a su estructura, sino también a sus pequeñas minucias y peculiaridades.

Aparte de lo publicado por el señor Camps y Arboix, cabe estimar como muy valioso lo que se debe a Josep Pla y lo propio habría que decir refiriéndose a Prudenci Bertrana, quien, en su novela “L’hereu” –primera parte de la trilogía “Entre la terra i els núvols”–, inmortaliza una serie de asuntos relacionados con masías, “hereus”, “pubilles” y “masovers” de la comarca de la Selva.

Ahora, mientras perfilo estas modestas y nada eruditas cavilaciones, creo oportuno recordar aquellas frases de elogio a la masía, escritas por el gran escritor Rafael Sánchez Mazas, a raíz de su estancia en el ampurdanés “Mas Pla” de Llofriu, cerca de Palafrugell, santuario de las soledades y las fecundas realizaciones literarias del señor Josep Pla. Decía Sánchez Mazas: “Los que nunca tuvieron delante de su casa el carro de hierba o de leña y, con eso, alguna vida rústica; los que sólo vieron las calles, los edificios urbanos, el pavimento de la ciudad, los autobuses, los autos de la circulación aglomerada, las fábricas y suburbios de las afueras, no comprenderán jamás los presupuestos clásicos, o sea lo más legítimo en vivo –que es como sólo se comprenden–, las humanidades y firme cimiento de nuestra cultura mediterránea y universal, porque, sin cultura mediterránea, la universal no existe.”

Esta serie de evocaciones nos han sido sugeridas por la visión de los dibujos que Roig Estradé expone en la Biblioteca Balaguer, los cuales son testimonio de su fervorosa dedicación a tan interesante tema.

MARTIRIAN

14 de marzo de 1970

“No m’agraden els meus quadres, els voldria fer millor.”

Entrevista a Pau Roig Estradé

9 de maig del 1986

Pau Roig Estradé, 72 anys molt ben portats. Pintor el qual s’ha d’empènyer perquè faci una exposició, però que duu a terme una activitat increïble. No pot estar quiet, és un nervi i la televisió l’avorreix. S’estima més dibuixar masies.

Gairebé el primer que va fer en Pau Roig Estradé va ser mostrar-me unes fotocòpies d’uns dibuixos seus de la Guerra Civil. *“El paper me l’enviava el pintor Mir perquè en aquells pòbls no hi havia ni botigues. Els dibuixos, a ca[u?]sa de tant de temps, es van cremar i vaig decidir fer-ne fotocòpies.*

També he fet el mateix amb les cartes que m'enviava en Mir." Als seus 72 anys, Roig Estradé no acaba de creure's un bon pintor.

"A mi mai no m'ha agradat, anar al darrere de la gent per a fer exposicions. Sóc una mica aturat per a aquestes coses. A mi el que m'agrada és pintar. Les exposicions gairebé sempre me les han muntat els altres (treu una mena d'àlbum). Mira, aquestes són unes cartes que el Mir m'enviava al front durant la guerra quan jo era a l'Alcàrria, on vaig ser dos anys. Són coses que a mi em fan molta gràcia. Allí, al front, no vaig parar de fer dibuixos."

I què li deien, els seus companys, davant la seva dèria?

"Els meus companys ja ho sabien, s'hi havien acostumat. Els oficials tampoc no em deien res. Després, vàrem fer cap a la banda de Conca, als Montes Universales. Fins i tot vaig dibuixar dins el mateix camp de concentració. Bé, això t'ho dic perquè, donades les influències d'altres persones, abans de la guerra, jo vaig anar a veure en Mir i en Cabanyes, que eren els que tenien nom en aquella època. És clar, quan vaig anar a la guerra, als primers dies, no tenia ganes de fer res, però, després, s'hi van interessar i m'animaren a dibuixar. El que et deia: jo mai no he tingut massa empenta."

L'han de venir a buscar.

"Bé, però no perquè jo sigui res especial, ni per afany de lucre. És un vici com un altre."

Vostè també té el vici de dibuixar masies.

"Sí. Però molt poques. Vaig voler dibuixar les masies perquè són boniques i feia les masies de la comarca de Vilanova i la Geltrú, o sigui el Garraf. Anava amb moto i ho feia quan no havia d'anar a treballar. Jo sempre he treballat en una o altra cosa, malgrat que moltes vegades m'han animat a dedicar-me només a la pintura, perquè mai no he cregut en mi mateix com a pintor. Potser és un defecte, o potser és una qualitat."

Va aprendre'n molt d'en Mir?

"Sí, i tant. Jo vaig estar amb ell abans de la guerra."

S'ha perdut, aquell ambient pictòric que hi havia, a Vilanova, abans de la guerra?

"Home, ara hi ha unes altres orientacions."

Però potser no hi ha una escola vilanovina?

"Diuen que sí. N'hi ha una que és la de la plaça de les Casernes, però no em fa gaire gràcia."

Per què?

"Perquè el procediment és molt diferent."

Tornem a en Mir. És tingut una mica de banda ara per ara.

"Sí, és cert. Ja no se'n recorden. Ell ho va passar molt malament quan van entrar els nacionals, malgrat que ell mai no havia estat posat en qüestions de política. El van agafar i va estar bastants dies a la presó i això el va afectar molt. Els principis dels nacionals varen ser molt dolents. N'hi ha molts de qui la gent, ara, no es recorda. En Cabanyes mateix. Ell va ser el qui em va animar a exposar a Barcelona, però a mi els meus quadres no m'agraden."

I això?

"Potser perquè els voldria fer més bé i no em surten. En qualsevol faceta de l'art, crec que mai no s'arriba a dalt de tot. Qui es creu que ja és un savi, aquell va errat, no cal que t'hi fixis gaire."

Per això, vostè no ha tingut deixebles?

"Me n'ha vingut algun, però no, no he tingut deixebles, perquè jo sempre els deia que no en sabia prou per a mi i que, per tant, no els en podia ensenyar."

A vostè li agradaria, de pintar com en Mir?

"Sí, és clar. Però ell deia el mateix que jo. No crec que ningú pugui pintar com ell."

Vostè pinta a cada dia?

"Home, a cada dia, no. Això va a dies, no és pas una feina fixa."

Qui posa els preus als seus quadres?

"La meva dona. La meva dona és la que s'encarrega de tot això."

S'ha de morir, un pintor, per a assolir la fama?

"Això és bastant complex. Mira, d'en Mir, ara, ningú no se'n recorda, quan, en vida, era un home lloat i reconegut. Per a la contra, en Van Gogh va necessitar morir-se per a assolir la fama universal de què gaudeix. Són obres estranyes que no es regeixen pas per una regla determinada."

Carles G. Guinda

L'amistat, l'art i les lletres que practicaren uns vilanovins durant la guerra w

És confortador, saber que, durant la incivilitzada guerra anomenada civil, fa 50 anys, i qualificada de deplorable, no tot resultà negatiu per a aquells qui hi foren cridats sense voler-ho.

És bo, fer conèixer el comportament d'uns vilanovins que es trobaven fent la guerra, els quals sentien altres inquietuds diferents de la qüestió bèl·lica i practicaven les arts literàries i plàstiques. Amb la lletra i el dibuix, expressaven els seus sentiments.

Ho feien mitjançant una publicació manuscrita i dibuixada pel propi "Impressor P.R.E.", el nostre benvolgut Pau Roig i Estradé, junt amb la col·laboració d'amics seus com el malaguanyat Josep Oriol Puig Almirall i d'altres.

La modesta publicació de forma quartilla es titulava "HORES, periòdic editat per un grup d'amics de Vilanova i la Geltrú", de la 138 Brigada mixta, 550 Batalló.

El núm. 1 porta la data de setembre del 1937 i el núm. 8 és del dia 15 de novembre del mateix a Canredondo...

Constava d'"Editorial", "De Vilanova diuen...", "Les lletres", "De gramàtica", "Notícies", "Hores grises de parapet", "Ruta", "D'art", "Estampes de Castella", "Correspondència d'altres fronts", "Dades interessants", "Carta d'un amic".

No em puc estar de recollir-ne el que jo considero més sucós.

L'"Editorial" del primer número, amarat de vilanovisme, és tot un clam d'enyor:

"Com a bons vilanovins, portem arrelada, en nosaltres, la febre del periodisme. Avui, en què uns quants companys ens trobem allunyats de la nostra cara vila, se'ns ha fet més viva aquesta ànsia de fundar un periòdic que sigui el portaveu de la nostra vida de combatents amb els seus incidents i inquietuds."

En ell hi plasmarem totes les sensacions, mig d'enyorança i mig de novetat, que, durant la nostra absència, anem copsant. En donar a llum, avui, aquest nou periòdic, ens fem la il·lusió de sentir-nos més units i, alhora, també més lligats amb la nostra enyorada Vilanova."

De Vilanova, diuen...":

... que s'estan fent diversos refugis contra possibles bombardeigs en diversos llocs de la població."

... que es fan unes funcions teatrals pròpies de Festa Major, on han vingut a cantar en Marcos Redondo i en Lázaro."

"... que la ració del pa, a cada dia, s'escurça i que, per a tenir un ral de llet, s'han de fer dues hores de cua."

"... que el periòdic local d'Esquerra Republicana ha tornat a sortir després de prop d'un any i mig de no fer-ho; l'única variant que s'hi veu en aquesta nova època és el peu d'impremta, on llegim un xic astorats can Ramon del Vendrell."

"... que, dies enrera, provaven la bateria emplaçada a la nostra platja i molta gent no coneixia les dites proves i tingué el natural esglai, car es pensava que ja els tenia allí (els facciosos)."

"Hores grises de parapet":

"Assegut en un roc amb el fusell recolzat entre les cames, vaig recordant, en la quietud quasi absoluta d'aquest front, aquelles altres hores alegres i rialleres passades a la nostra vila. ¡Que diferents són d'aquestes, passades en l'aspror d'aquestes serres!

El ja quasi tardoral temps de setembre on es deixen sentir les sobtades frescors, en clarejar el dia, sembla que et deixi més encarcarada la teva silueta de cinema o bé de novel·la d'aventures; tot recordant-ho, no pots menys de simular una petita rialla espontània i murmurar entre dents: –Ves per on, com ens hem de veure.

Amb la mirada fixa vers on es troba l'enemic, esperes, amb natural paciència, l'hora del tot desitjada del 'rellevo'. Ni la més petita novetat, es deixa veure en tot el sector, per temps, ho podem dir; sols, al cim de la carena enemiga, es deixen veure alguns llumets sense interès..."

"Les lletres". "Estampes de guerra – El carter" – Fetes per en Josep O. Puig Almirall:

Cada jorn em devora / el corcò de la impaciència / quan s'apropa i tarda l'hora / d'arribar correspondència. / Tan bon punt és de matí / i la son fuig desvetllada / em pregunto inquiet a mi: / tindrè lletra de l'aimada?

La figura del carter / és de tot el batalló / la que es fa de tots valer / per lo grat de sa missió.

Ell ens porta cada dia, / inconscient amb noble afany, / la dolçor d'una alegria / o l'agror d'un desengany.

Malgrat tanta incertitud / com amaga sa arribada / sempre amb ànsia ens ha sigut sa vinguda desitjada.

Quan s'acosta la seva llum / el defici se m'empassa / i tan sols se me minora / passejant-me per la plaça.

Quan la tinc entre els meus dits / de tu em sento més a prop; / me la miro en tots sentits / i descloc son envelop.

I llavors ve el disfrutar / quan llegint-la embadalit / assimilo el dolç mannà / de l'amor que m'hi ha jaquit.

Quin encís en té la carta, / quanta pau que em proporciona, / ella és ditxa que m'aparta / la tristor que m'esperona."

D'art

Reproduïm una carta de molt d'interès, adreçada a l'amic Pau Roig pel seu mestre, el gran artista Joaquim Mir:

"Estimat Pau: Acabo de rebre la teva apda., encara és calenta. Fa mal dia, doncs l'ocasió és bona. Penso distreure't i sempre està bé, oi?"

El dòmino va de moda, ahir vaig donar una pallissa a en Ricart, que ja comença a bufar com l'Angrill, ¿saps que pica i peta? Ara, el pobre xicot es troba per Barcelona, que no sé si fa de xofer o de general; també es troba com tu, parilitzat artísticament. Ara, que el que acabarà plorant i enyorantçant-me seré jo. En Moya està tres dies fora i, quan torna de Barcelona, ve tot espantat per si hi anirà o no. El Sr. Arraut, clavant claus per la gran exposició que té de fer, i en Salvadoret, inseparable, potser també el demanaran i, llavors, també vindré jo.

*Bueno, Roig, fora mandra, el carbó te'l pots fabricar o fer enviar; si vols, te n'enviaré; de paperam per tot arreu n'hi ha; fum d'estampa, aigua tinta, llapis plom, París, llapis de colors. Res, treu-te els mals humors de la pólvora i engega bons jocs de colors, llapis-ploma, de tot, però treballa, vibra, trempa fort i engega; el temps meravellós no s'ha de perdre amb l'esquena encastada al rocam i l'esperit s'ha d'eleva més alt que els aeroplans, **més altes són les ales de l'esperit**.*

*Torno a dir-te que, un dia, contemplaràs, amb goig, tot el que, en moments de dolor, t'ofrenen; no facis cas de res i treballa, que **el treball és la salvació del món i la pau**.*

Una abraçada del teu amic, Joaquim Mir. / Vilanova i la Geltrú, setembre del 1937."

Tot comentari és sobrer.

També es comenta la "Correspondència d'altres fronts" com:

"Hem tingut ja notícies de l'amic Ramon Tous; es troba a dos quilòmetres del conegut poble de Villanueva de la Reyna, anomenat Cortijo de Casa Grande. Li desitgem bona sort."

"També hem tingut noves de l'amic Matí Pujades Elies, el qual es troba en bon estat de salut en el front d'Aragó. Que, per a molts anys, ho pugui dir en companyia de tots."

Totes les il·lustracions, incloent-hi la capçalera, són d'en Pau Roig. Hi abunden "Estampes de Castella", amb una vista parcial de Pareja i altres paisatges amb detalls de Torrecuadrilla, ja que de tots els indrets on anaven el Pau en feia un dibuix. Precisament, descriu, des de Torrecuadrilla, al juliol del 1937, el "Viatge per terres de Castella":

*"Continuem encara a les mateixes dites posicions, contemplant, tot el sant dia, aquestes feréstegues i cruas muntanyes que ens envolten, fent vida de senzills anacoretas i esperant, amb una paciència igualada a Job, el dia en què veurem volar no els terribles avions, sinó la **blanca i esperada coloma de la pau!**"*

Abril de 2002

